
BRANIMIR STOJKOVIĆ

KNJIGA PRIJATELJA

Umesto *in memoriam* Veselinu Iliću

Na godišnjicu smrti Veselina Ilića (1935-2002), početkom februara 2003. u Nišu je objavljena knjiga *Veselin Ilić ili istina o nepodobnom pojedincu*¹.

Čime je ova, po broju stranica nevelika knjiga zaslužila ovakav, s obzirom na povod, u najmanju ruku, neobičajan naslov? Odgovor na to pitanje nalazi se između korica knjige, odnosno u životnom putu Veselina Ilića. On je rođen i umro u Labukovu - svojoj rodnoj kući baš kao i generacije njegovih predaka, srpskih seljaka koji su iz sela odlazili jedino u vojsku i ratove. Na osnovu samo tog podatka – o mestu rođenja i smrti – sledio bi zaključak o sasvim uobičajenom životnom krugu obeleženom samo nadgrobnim spomenikom na seoskom groblju i sećanjem najbližih.

Između jednog mesta i dva datuma (Labukovo, 1935-2002) nalazi se, međutim, jedna sasvim neobična životna priča, ona o nepodobnom pojedincu, nekonformisti koji je od sebe, ali i od drugih zahtevao mnogo i zauzvrat dobijao sa jedne strane zahvalnost i poštovanje, a sa druge, neka bude dopušteno parafraziranje Radoja Domanovića – mnogo dangi u zemlji Stradiji koja leži posred mrtvog mora.

Na životnom putu Veselina Iliću mogu se uočiti tri biografske vertikale. Prva je individualna, druga je interpersonalna i treća institucionalna.

¹ *Veselin Ilić ili istina o nepodobnom pojedincu*, priredio Dragoljub B. Đorđević, Jugoslovensko udruženje za naučno istraživanje religije/Centar za balkanske studije/Istraživačko-analitički centar, Niš 2003.

Za prvu, dovoljno je reći da je on, iako dete nepismenih roditelja, zahvaljujući svom talentu i marljivosti, uspeo da završi sve škole i dobije sva akademska zvanja, da napiše nekoliko vrednih knjiga i obrazuje generacije studenata u Nišu, Beogradu, Prištini, Jagodini...i bude dekan Fakulteta čijem je osnivanju dao bitan doprinos.

O drugoj vertikali, onoj interpersonalnoj, mogli bi da govore njegovi prijatelji i poznanici, ponekad i sasvim slučajni. Veselin Ilić je imao veoma redak dar da u ljudima namah prepozna skrivene, tek naznačene kvalitete...da u studentu vidi budućeg naučnika i profesora univerziteta, u novinaru-početniku uoči rasnog književnika, u smetenom nastavniku likovno nadarenog slikara... Ponekad je bilo dovoljno samo slučajno poznanstvo i razgovor tokom putovanja da Veselin Ilić u nesigurnom, u sebe zakopčanom sagovorniku prepozna talenat, otkrije mu ga i podstakne da bude iskazan. Zato su ga tražili, posećivali i opsedali, donoseći mu rukopise, projekte, skice... i očekivali da im pomogne da od toga postanu romani, monografije, izložbe. (Čak je i od harizmatičnog Tita, jednom i to javno, umeo da zatraži da bude na nivou svoje državničke uloge... i to onda kada su mu svi drugi samo klanjali.) Zbog svega toga je Veselin Ilić prepoznat kao model za lik "niškog Buharina" u jednom od romana Ivana Ivanovića.

Treća vertikala, ona institucionalna, najzaslužnija je za stigmu nepodobnog pojedica – a nju je Veselin Ilić nosio kao orden. U vreme dok se on aktivno bavio politikom, a i nakon toga kada se politika uglavnom bavila njime – on je bio pokretač i osnivač, pravi razvigor. Imao je sposobnost "optimalne projekcije" (Šklovski) – da u provincijalnom nedeljnom listiću vidi prvi i jedini dnevni list van Beograda i Novog Sada ("Narodne novine"), da iz pepela (nakon decenija neizlaženja) podigne časopis "Gradinu", da iza Više pedagoške škole vidi obrise Filozofskog fakulteta u Nišu koji će biti osnova za nastajanje Prirodno-matematičkog fakulteta, Fakulteta za fizičku kulturu, Akademije umetnosti i da u Zavodu za proučavanje kulturnog razvitka (koji je bio mesto njegove epitimije čitavih 14 godina) prepozna buduću Institut za kulturu.

Upravo to izbacivanje iz pasivnosti provincijalnog dremeža čitavih tradicionalnih sredina i autoriteta nije mu praštano... I nije mu oprošteno.

Knjiga *Veselin Ilić ili istina o nepodobnom pojedincu* sadrži mnogo argumenata za sve napred izrečeno. Čine je, najpre, prilozi nekolicine iz "tvrdog jezgra" njegovih prijatelja i stoga predstavlja svojevrsan *hommage* Veselinu Iliću. To su: "Aristotel ili o prijateljstvu" Luke Prošića, "O 'skrivenom' prijateljstvu i još ponečemu" Dragoljuba B. Đorđevića, "Veselin Ilić – između politike i kulture" Ljubiše Mitrovića, "Inteligencija iz srpskih krajeva oslobođenih 1878." Miloša Nemanjića, "Deridina najava znaka" Radoslava Đokića, "Mitologija i geografska leksika" Nedeljka Bogdanovića, "Ko će vratiti 'ukradene generacije'" Ratomira Ristića i "Beg u samoću" Đokice Jovanovića. Drugi deo knjige se sastoji iz izbora pisama Veselina Ilića, intervjua koje je davao kao i kratkih prikaza njegovih knjiga. Dragan Todorović je priredio izvod iz bio-bibliografije kojim se završava ova knjiga.

